

Skandinaviens nordligaste tekniska universitet
Forskning & utbildning i världsklass

Tillsammans för ett livskraftigt Norrbotten

Forskningsanalys av den regionala överenskommelsen
mellan civilsamhället och offentliga sektorn

2022

Malin Lindberg
Professor vid Luleå tekniska universitet

LULEÅ
TEKNISKA
UNIVERSITET

Innehållsförteckning

Inledning.....	sid 3
Nyckelbegrepp	sid 4
Kunskaper om innovativ samverkan.....	sid 5
Norrbottens överenskommelse	sid 9
Avslutande reflektioner	sid 21
Referenslista.....	sid 22

Inledning

Norrbottnens regionala överenskommelse¹, som antogs våren 2021, fastställer visioner, principer och strukturer för samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn på regional nivå. Den övergripande visionen för överenskommelsen är "Tillsammans för ett livskraftigt Norrbotten" där parterna gemensamt tar uti med de samhällsutmaningar som Norrbotten står inför, vad gäller att säkerställa kompetensförsörjningen både till den växande industrin och den offentliga välfärdssektorn, attraktiva livsmiljöer i både stad och land, tillgången till kommersiell och offentlig service i glesbygd, jämställd utbildning och arbetsmarknad, psykisk hälsa bland unga, hbtq-personer och nationella minoriteter inklusive den samiska befolkningen, med mera.

I denna rapport beskrivs och belyses processen kring Norrbottens överenskommelse i ljuset av tidigare forskning om innovativ samverkan kring samhällsutmaningar. Rapporten är skriven inom ramen för ett samverkansprojekt mellan Luleå tekniska universitet, Samforma och Region Norrbotten, som genomförts den 1 april – 30 nov 2021 med finansiering från Luleå tekniska universitets regionala nod inom Mötesplats Social Innovation². Detta ska vara till stöd för den fortsatta implementeringen av Norrbottens överenskommelse. Innehållet i rapporten bygger på intervjuer och dialogmöten med representanter för de parter som utarbetat Norrbottens överenskommelse, samt dokumentstudier av skriftligt material om överenskommelsen. Ett stort tack riktas till alla er som bidragit till rapporten på olika sätt!

Rapporten inleds med ett avsnitt om betydelsen av några nyckelbegrepp som återkommer i texten. Därefter följer ett avsnitt som sammanfattar tidigare forskning och ett avsnitt om processen kring Norrbottens överenskommelse. Rapporten avslutas med några reflektioner om det som framkommit i rapporten.

---

¹ <https://www.samforma.se/om-overenskommelsen/>

² www.ltu.se/socialinnovation

Nyckelbegrepp

I detta avsnitt förklaras några nyckelbegrepp som används i rapporten.

Civilsamhälle

Med civilsamhälle menas en samhällssektor som är separat från staten och näringslivet, där människor går samman kring gemensamma intressen (von Essen, 2019). Civilsamhället omfattar organisationer, nätverk och frivilliginsatser, med en mångfald av verksamheter inom kultur, idrott, folkbildning, integration, social omsorg, med mera. Den vanligaste juridiska organisationsformen i civilsamhället är ideell förening, men det är även vanligt med stiftelser, trossamfund, ekonomiska föreningar och andra former (Nachemson-Ekwall, 2021). Andra förekommande benämningar på denna samhällssektor är ideella sektorn, idéburna sektorn, frivilligsektorn eller föreningslivet.

Innovativ samverkan

Med innovativ samverkan menas nytänkande sätt att gemensamt ta sig an samhällsutmaningar, mellan aktörer i olika samhällssektorer, organisationer och professioner (Gawell m.fl., 2020). Det kan ses som ett exempel på social innovation, det vill säga nytänkande processer och lösningar för att tackla aktuella samhällsutmaningar och förbättra människors livsvillkor (Howaldt m.fl., 2018). Sociala innovationer kännetecknas av att deras främsta mål och medel är sociala, det vill säga att deras huvudsyfte är att förbättra människors välmående, inkludering och egenmakt genom nya sociala praktiker, relationer och strukturer (Mulgan & Pulford, 2010).

Överenskommelser

Med överenskommelser menas skriftliga dokument som fastställer gemensamma visioner, principer och strukturer för samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn (Lindberg & Hill, 2020). I Sverige omfattar de vanligen följande sex principer för samverkan mellan parterna: Självständighet och oberoende, Dialog, Kvalitet, Långsiktighet, Öppenhet och insyn, samt Mångfald. Den första överenskommelsen i Sverige ingicks 2008, med inspiration från en engelsk förebild som ingått 1998 (Johansson, 2011). Därefter har flera överenskommelser ingåtts på nationell, regional och lokal nivå i olika delar av landet (Hemström, 2018).

Kunskaper om innovativ samverkan

I detta avsnitt sammanfattas kunskaper från tidigare forskning om innovativ samverkan i Sverige och internationellt, som illustreras med praktiska exempel.

Innovativ samverkan kring samhällsutmaningar

Innovativ samverkan ses som ett sätt att tackla aktuella samhällsutmaningar, såsom arbetslöshet, segregation, psykisk ohälsa, klimatförändringar och minskad landsbygdsservice (Gawell m.fl., 2020). Eftersom samhällets befintliga lösningar inte visat sig räcka till för att komma till rätta med dessa utmaningar förväntas innovativ samverkan kunna bidra med nya perspektiv och angreppssätt. Samverkan mellan olika samhällssektorer, organisationer och professioner anses göra det möjligt att utveckla lösningar som överbygger organisatoriska och sektoriella stuprör, vilket behövs eftersom samhällsutmaningar ofta är komplexa och gränsöverskridande. Genom att kombinera de berörda samhällsaktörernas olika ansvarsområden och resurser anses lösningarnas fortlevnad lättare kunna säkerställas inom samhällets etablerade strukturer.

Innovativ samverkan kan förstås som ett uttryck för social innovation, det vill säga nytänkande processer och lösningar för att tackla aktuella samhällsutmaningar och förbättra människors livsvillkor (Howaldt m.fl., 2018). Forskning om social innovation visar att sådana kan utvecklas på olika nivåer i samhället (Rehfeld m.fl., 2018):

Gräsrotsbaserade sociala innovationer, som möter individuella behov av förbättrade livsvillkor bland människor i utsatta livssituationer. Ett praktiskt exempel är Sömnadskollektivet³ som tacklar samhällsutmaningen med arbetslöshet bland utrikesfödda kvinnor genom att erbjuda dem arbetstillfällen i en kooperativ syateljé i Luleå.

Lokalsamhällesbaserade sociala innovationer, där lokala samhällsaktörer gemensamt tar sig an en samhällsutmaning som påverkar en viss bygd eller stadsdel. Ett praktiskt exempel är Lokala servicepunkter⁴ som tacklar samhällsutmaningen med minskad service på landsbygden genom att samlokalisera kommersiell, ideell och offentlig service.

Systemförändrande sociala innovationer, som transformerar tjänster, processer, strukturer, policys och värderingar i hela samhället. Ett praktiskt exempel är Passionista⁵ som tacklar samhällsutmaningen med ojämställda villkor inom teknik och innovation genom att tillvarata unga kvinnors befintliga passioner och intresseområden för att forma framtidens lösningar.

Forskningen har även ringat in vad som är nytänkande i social innovation (Lindberg, 2021). Det har framför allt visat sig handla om:

- **Vad som förnyas**, det vill säga vilken form som det nya tar sig, såsom en ny verksamhet, tjänst, metod, mötesplats, samarbete, med mera. Ett praktiskt exempel är Fritidsbanken⁶ som är en nytänkande verksamhet för kostnadsfri utlåning av sport- och friluftsutrustning, som tacklar samhällsutmaningar i form av ohälsa, fattigdom och ohållbara konsumtionsmönster genom att möjliggöra en aktiv fritid för alla.
- **Var det förnyas**, det vill säga att det är nytt för ett visst verksamhetsområde, en viss målgrupp eller en viss plats. Ett praktiskt exempel är Universell utformning av arbetsplatser (UUA)⁷ där det generella konceptet universell utformning överförts till arbetslivsområdet, där det används för att utforma arbetsplatser som är tillgängliga och inkluderande för alla människor, oavsett funktionsnedsättning, ohälsa, ursprung, ålder, kön, med mera.

³ <http://sognadskollektivet.se/>

⁴ https://helasverige.se/fileadmin/user_upload/HSSL_Kansli/nyheter/Valroerelsen/val_servicepunkter.pdf

⁵ <https://passionista.nu/>

⁶ <https://www.fritidsbanken.se/>

⁷ <https://akademssr.se/UUA>

- **Hur det förnyas**, till exempel genom nytänkande involvering av målgruppen eller nya samverkanskonstellationer med berörda samhällsaktörer. Ett praktiskt exempel är Street Business⁸ som gör det möjligt för personer i hemlöshet eller missbruk att skapa sina egna arbetstillfällen genom gatuförsäljning, stadsvandringar, modellagentur, stadsodling, tryckeri, bygguppdrag, med mera, inom ramen för ett arbetsintegrerande socialt företag.
- **Varför det förnyas**, det vill säga själva drivkraften och visionen för att ta itu med en viss samhällsutmaning på ett nytänkande sätt. Ett praktiskt exempel är Folkverkstan⁹ som tacklar samhällsutmaningen med ohållbara konsumtionsmönster genom att skapa mötesplatser för aktivt återbruk med lagning och reparation.

Civilsamhällets roll i social innovation

Social innovation omfattar ofta nytänkande samverkanskonstellationer som involverar de organisationer från olika samhällssektorer som berörs av den aktuella samhällsutmaningen (Gawell m.fl., 2020). Vanligast är att aktörer från civilsamhället och offentliga sektorn samverkar i social innovation, men det förekommer även att näringslivet och akademin involveras. Konstellationer som omfattar alla dessa fyra parter kallas för "quadruple helix", vilket skiljer sig från "triple helix" som är den vanligaste samverkanskonstellationen inom teknisk innovation där främst näringsliv, akademi och offentlig sektor involveras (Lindberg, 2021). I social innovation har civilsamhällets organisationer visat sig ha en särskilt god förmåga att bidra till att gemensamt ta itu med samhällsutmaningar (Anheier m.fl., 2019; Lindberg, 2021). Det bedöms bland annat bero på att de ofta är inriktade på att upptäcka och adressera ouppfyllda sociala behov bland olika grupper av människor, utifrån sina etablerade roller som röstbärare, opinionsbildare och tjänsteutförare.

Många civilsamhällesorganisationer har en tradition av att skapa medborgerligt engagemang, gemenskap och mötesplatser, vilket är centrala pusselbitar i social innovation (Anheier m.fl., 2019; Lindberg, 2021). Inkludering av målgruppen är en särskilt viktig pusselbit för att kunna förbättra människors livsvillkor och tackla aktuella samhällsutmaningar genom social innovation. Det innebär att de människor som berörs av den adresserade samhällsutmaningen aktivt involveras i innovationsprocessens olika delar. De kan bland annat bidra med sina erfarenheter för att bättre förstå de utvecklingsbehov som adresseras i processen och för att kunna utveckla lösningar som är användbara och accepterade bland dem. Involveringen anses även bidra till att öka målgruppens egenmakt/empowerment, det vill säga deras förmåga att påverka samhället och sina egna liv (Moulaert m.fl., 2013). Det är särskilt viktigt i de fall där målgruppen utgörs av människor i utsatta livssituationer, på grund av ohälsa, fattigdom, immigration eller annat.

Historiskt har Sveriges civilsamhällesorganisationer utvecklat en mängd innovativa lösningar på olika samhällsutmaningar (Lindberg, 2021; Lindberg & Nahnfeldt, 2017). Vissa av dessa har så småningom integrerats i den offentliga välfärden, såsom ambulans, folkbibliotek, hemtjänst och barnomsorg.¹⁰ Andra har fortsatt att drivas inom civilsamhället, såsom hjälptelefonlinjer, härbärgen och kvinnojourer. Flera drivs i samverkan mellan civilsamhällesorganisationer och andra samhällsaktörer, såsom fritidsbanker och lokala servicepunkter. Akuta kriser och katastrofer har också legat till grund för innovativa insatser i civilsamhället och innovativ samverkan mellan samhällssektorer, till exempel den pågående corona-pandemin, flyktingkrisen 2015 och tsunamikatastrofen 2004 (se t.ex. Karlsson, 2021; Lindberg & Hill, 2021; Wijkström m.fl., 2020). Samtidigt visar forskning att innovativiteten kan variera mellan olika civilsamhällesorganisationer, på grund av interna och externa faktorer (Lindberg, 2021). Internt kan det handla om vilket stöd och utrymme som finns för att utveckla nya lösningar vid sidan av befintliga verksamheter. Externt kan det handla om villkoren för offentliga bidrag och ersättningar till civilsamhället.

⁸ <https://www.streetbusiness.se/>

⁹ <https://norrboten.norden.se/projekt/om-projektet-folkverkstan/>

¹⁰ En lista med sociala innovationer som bedöms ha utvecklats i civilsamhället finns på <https://www.socialforum.se/article/civilsamhallet-sociala-innovationer-sant/>

¹³ Numera Sveriges Kommuner och Regioner

Överenskommelser som innovativ samverkan

Innovativ samverkan för att gemensamt ta itu med aktuella samhällsutmaningar sker vanligen inom ramen för gemensamma projekt, nätverk, partnerskap, upphandling, med mera (Gawell m.fl., 2020). Det kan även ske inom ramen för överenskommelser, som består av skriftliga dokument som fastställer gemensamma visioner, principer och strukturer för samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn. En litteraturstudie om den forskning som hittills gjorts om överenskommelser i Sverige identifierade 18 relevanta publikationer (Lindberg & Hill, 2020).¹¹ Dessa berör tre huvudsakliga teman: initiering, implementering och andra aspekter av överenskommelser.

Initiering av överenskommelser

Initiering av överenskommelser handlar om hur denna sorts dokument skapats i Sverige. Enligt forskningen kom inspirationen från The Compact¹² i England, som ingåtts 1998 (Johansson, 2011; Johansson & Johansson, 2012). Det ledde till att en nationell överenskommelse inom det sociala området ingicks 2008 mellan Sveriges regering, Sveriges Kommuner och Landsting¹³, samt idéburna organisationer. Detta åtföljdes av att överenskommelser ingicks även på lokal och regional nivå runt om i landet (Einarsson m.fl., 2019; Hemström, 2018; Portin, 2016, 2017). Dessa omfattar vanligen sex principer för samverkan mellan parterna: Självständighet och oberoende, Dialog, Kvalitet, Långsiktighet, Öppenhet och insyn, samt Mångfald (Lindberg & Hill, 2020). Forskning visar att initieringen av överenskommelser försvårats av att det ofta saknats en samlande part som kunnat företräda civilsamhällets organisationer (Johansson, 2011). Samtidigt har processen ofta lett till ökad samverkan mellan olika organisationer i civilsamhället (Hallström, 2015; Klockmo & Bostedt, 2015). Initieringen av överenskommelser har även försvårats av att de offentliga aktörerna inte heller alltid kunnat agera som en enad part, på grund av interna stuprör mellan olika enheter, tjänstepersoner och politiker (Johansson, 2011; Portin, 2017). Forskningen visar att enskilda nyckelpersoner ofta spelat en avgörande roll för att initiera överenskommelser, baserat på personliga drivkrafter och kontaktnät (Hallström, 2015; Portin, 2017). Samtidigt har detta inneburit att processerna varit sårbara för personalomsättning. En annan identifierad svårighet är skilda förväntningar och förutsättningar mellan parterna från civilsamhället och offentliga sektorn. Till exempel att vissa företrädare från civilsamhället behövt medverka ideellt i processen, medan offentliga företrädare vanligen kunnat delta på betald arbetstid (Klockmo & Bostedt, 2015; Portin, 2017). Samtidigt har processen att initiera överenskommelser ofta lett till ökad förståelse mellan parterna.

Implementering av överenskommelser

Implementering av överenskommelser handlar om hur denna sorts dokument har använts i praktiken. Enligt forskningen har överenskommelser haft varierande betydelse för praktisk samverkan på lokal, regional och nationell nivå.¹⁴ En övergripande slutsats är att överenskommelser har främjat samverkan både mellan civilsamhället och offentliga sektorn, och inom respektive sektor (Portin, 2016). Generella framgångsfaktorer i implementeringen av överenskommelser har varit relevans, transparens, förankring, förtroende och konsolidering (Portin, 2016). Den nationella överenskommelsen inom det sociala området bedöms dock ha lett till få konkreta förändringar och effekter för de medverkande aktörerna under de första åren (Nordfeldt, 2012). Senare har den däremot legat till grund för etableringen av en stödstruktur för dialog och samråd, genom en ny nationell överenskommelse som ingicks 2018 (Lindberg & Hill, 2020). Stödstrukturen kallas för NOD, som står för Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället.¹⁵ NOD hjälper parterna från civilsamhället och offentliga sektorn att initiera och facilitera dialoger och samråd inom alla politikområden. Några forskningsstudier undersöker hur de angivna principerna för parternas samverkan har påverkat implementeringen av överenskommelser (Jönsson & Scaramuzzino, 2016; Portin, 2016; Scaramuzzino, 2014). En slutsats är att principerna följts i varierande utsträckning, vilket varit till både fördel och nackdel för parterna. En fördel har varit att processen därigenom kunnat anpassas till specifika behov i den aktuella kontexten (Portin, 2016). En nackdel har varit att det begränsat civilsamhällesorganisationernas möjligheter att långsiktigt planera sina verksamheter (Jönsson & Scaramuzzino, 2016).

¹¹ De identifierade publikationerna är: Andersson, 2015; Einarsson m.fl., 2019; Gavelin, 2011; Hallström, 2015; Hemström, 2018; Håkansson & Nilsson Mohammadi, 2018; Johansson, 2011; Johansson m.fl., 2011; Johansson & Johansson, 2012; Jönsson & Scaramuzzino, 2016; Klockmo & Bostedt, 2015; Linde, 2014; Nordfeldt, 2012; Portin, 2016, 2017; Reuter, 2012; Reuter m.fl., 2012; Scaramuzzino, 2014.

¹² <https://www.nao.org.uk/successful-commissioning/general-principles/the-compact/>

¹⁴ Se till exempel Einarsson m.fl., 2019; Hemström, 2018; Johansson m.fl., 2011; Lindberg & Hill, 2020; Linde, 2014; Nordfeldt, 2012; Reuter, 2012; Reuter m.fl., 2012; Scaramuzzino, 2014.

¹⁵ <https://www.nodsverige.se/>

Andra aspekter av överenskommelser

Andra studerade aspekter av överenskommelser handlar bland annat om vilken funktion som dessa dokument har för samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn i Sverige. Till exempel bedöms Sveriges första nationella överenskommelse främst ha haft en symbolisk och diskursiv funktion, som betonar civilsamhällets betydelse som röstbärare för olika medborgarintressen och som utförare av välfärdstjänster (Reuter, 2012; Reuter m.fl., 2012). I andra studier bedöms samma överenskommelse främst ha funktionen som ett styrdokument för parternas samspel och ett diskussionsforum om spelreglerna för deras relation, snarare än som ett forum för konkret samarbete kring olika sakområden (Johansson m.fl., 2011). På senare år har överenskommelsen emellertid fått en mer konkret funktion genom etableringen av NOD, som initierar och faciliterar dialoger och samråd mellan civilsamhället och regeringen kring konkreta sakfrågor (Lindberg & Hill, 2020). Exempel på teman som avhandlats vid NODs aktiviteter är corona-pandemin, klimatfrågor, segregation, social utsatthet och demokratiskt utrymme. I en annan forskningsstudie undersöks hur den nationella överenskommelsen har påverkat förutsättningarna för civilsamhällesorganisationer att verka på lokal nivå (Einarsson m.fl., 2019). Den visar att organisationer som är verksamma i kommuner där det finns lokala överenskommelser upplever att deras relation med offentliga aktörer är bättre jämfört med organisationer i andra kommuner. Däremot är dessa organisationer inte utförare av offentliga välfärdstjänster i större utsträckning än i andra kommuner. De är inte heller större, sett till antalet anställda, än organisationer i andra kommuner.

Norrbottens överenskommelse

I detta avsnitt beskrivs processen kring Norrbottens överenskommelse och belyses i ljuset av tidigare forskning.

Motiv

Motivet till att ta fram en regional överenskommelse i Norrbotten kan ses som ett uttryck för den del i social innovation som handlar om varför något behöver förnyas, det vill säga själva drivkraften och visionen för att möta en viss samhällsutmaning på ett nytänkande sätt (Lindberg, 2021).

Samhällsutmaningar och Agenda 2030

Det främsta motivet till Norrbottens överenskommelse var behovet av att gemensamt ta itu med regionens aktuella och framtida samhällsutmaningar. För att kunna utveckla hållbara lösningar på sådana utmaningar ansågs samverkan och samhandling mellan olika samhällsaktörer vara centralt. Detta motiv till att ta fram en regional överenskommelse kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att samverkan mellan olika samhällssektorer, organisationer och professioner ses som ett sätt att gemensamt ta itu med komplexa och gränsöverskridande samhällsutmaningar (Gawell m.fl., 2020).

Överenskommelsen motiverades även av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och särskilt Mål 17 som handlar om betydelsen av samverkan och partnerskap i genomförandet av agendan. Den tog även avstamp i Norrbottens regionala utvecklingsstrategi¹⁶, där det föreslås att samverkan och samhandling mellan civilsamhället och offentliga sektorn ska formaliseras och systematiseras genom överenskommelser på regional och lokal nivå.

Formatet med en överenskommelse var inspirerat av Sveriges nationella överenskommelser från 2008 och 2018, samt de regionala överenskommelser som ingått i andra delar av landet (se Hemström, 2018). Att utforma en regional överenskommelse sågs som ett sätt att lägga grunden för mer formaliserad och systematiserad samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn kring Norrbottens samhällsutmaningar. Detta kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att sådana dokument är ett sätt att fastställa gemensamma visioner, principer och strukturer för samverkan mellan parterna kring aktuella samhällsutmaningar (Lindberg & Hill, 2020).

Behov av spelregler, dialog och kunskap

För att förbättra samverkan mellan civilsamhället och den offentliga sektorn i Norrbotten ansågs det finnas behov av:

- Spelregler och strukturer för samverkan
- Dialoger och mötesplatser
- Förbättrad information och kommunikation
- Ökad kunskap om olika samverkansformer
- Ökad kunskap om civilsamhället bland offentliga aktörer

En intervjuad företrädare från civilsamhället beskriver behovet av ökad kunskap på följande sätt:

”Vi var frustrerade över hur låg kunskap det fanns om civilsamhället, framför allt inom offentliga sektorn men även inom näringslivet. Sektorn var inte synliggjord. Oavsett om det handlade om Norrbottens regionala utvecklingsstrategi eller andra strategiska styrdokument, så var det som att man inte ens kom ihåg att det finns ett stort, livfullt och väldigt centralt civilsamhälle.”

Behovet av spelregler och strukturer för regional samverkan blev extra tydligt när corona-pandemin svepte in över Norrbotten och övriga världen under våren 2020. Det skapade ett akut behov av att gemensamt ta sig an en högaktuell samhällsutmaning, med hjälp av både civilsamhällets och den offentliga sektorns resurser och kompetenser. Detta överensstämmer med tidigare forskning som visar att kriser och katastrofer återkommande har legat till grund för innovativ samverkan mellan samhällssektorer (Karlsson, 2021; Lindberg & Hill, 2021).

¹⁶ <https://www.norrbotten.se/sv/Utveckling-och-tillvaxt/Regional-utveckling-och-framtid/Regionalt-utvecklingsuppdrag/Regional-utvecklingsstrategi/>

Drivande aktörer

De aktörer som drivit processen kring Norrbottens överenskommelse kan ses som ett uttryck för den del i social innovation som handlar om *hur* något förnyas, till exempel genom nytänkande samverkanskonstellationer (Lindberg, 2021). Processen har drivits i samarbete mellan:

- **Samforma** som är civilsamhällets intresseorganisation i Norrbotten och Västerbotten. De bedriver kunskaps spridning, påverkansarbete och omvärldsbevakning för att skapa goda förutsättningar för civilsamhället att verka i norra Sverige.
- **Region Norrbotten** som har det regionala utvecklingsansvaret och som även bedriver verksamhet inom hälso- och sjukvård, kultur, med mera. Verksamheten styrs av politiker som tillsätts genom allmänna politiska val och utförs av regionala tjänstemän.
- **Länsstyrelsen i Norrbotten** som är en myndighet som arbetar på uppdrag av regeringen. De arbetar bland annat med myndighetsutövning, utveckling, förvaltning och samordning av länets olika intressen inom olika områden.

Aktörernas betydelse

Samformas betydelse för överenskommelsens tillblivelse beskrivs på följande sätt av en intervjuad företrädare från Region Norrbotten:

”Utan Samforma hade det nog inte blivit någon överenskommelse. För de har drivit på. Det har jag förstått i efterhand, hur smart det är (för civilsamhället) att organisera sig på det sättet. För det är ju många regioner som inte har den organiseringen. Och då blir det helt plötsligt lättare för en region att få en speaking partner i det här.”

Detta kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att civilsamhällesorganisationer har en särskilt god förmåga att bidra till att gemensamt ta itu med samhällsutmaningar, utifrån deras roller som röstbärare, opinionsbildare och tjänsteutförare (Anheier m.fl., 2019; Lindberg, 2021). Det kan även förstås utifrån forskning som visar att framtagandet av överenskommelser försvåras om det saknas en samlade part som kan företräda civilsamhället (Johansson, 2011).

Betydelsen av Region Norrbotten och Länsstyrelsen i Norrbotten för överenskommelsen grundas i sin tur på att de är de största offentliga organisationerna i regionen, vilket anses innebära att de har störst behov av att samverka med civilsamhället. För att de ska kunna bedriva sina verksamheter på ett framgångsrikt sätt behöver de kommunicera och samverka med civilsamhället inom många olika områden. Detta överensstämmer med tidigare forskning som visar att samhällsutmaningar ofta behöver tacklas gemensamt av aktörer från olika samhällssektorer (Gawell m.fl., 2020). En företrädare från Samforma beskriver vid ett dialogmöte hur Region Norrbottens medverkan i processen drivits på både inifrån och utifrån:

”Jag tänker att ni på Region Norrbotten har dragit det tunga lasset med att göra den politiska förankringen internt. Det hade vi inte kunnat göra själva i Samforma. Vi påverkar ju på olika sätt utifrån, men att det kommer parallellt, både från egna kloka tjänstemän och sedan utifrån.”

Dessa påtryckningar har bland annat lett till att Region Norrbotten varit huvudfinansierare för projektet *SÖK Samverkan*¹⁷ som drivits gemensamt av de tre aktörerna för att ta fram en regional överenskommelse i Norrbotten. Projektet drevs från april 2019 till februari 2021 och medfinansierades även av Länsstyrelsen i Norrbotten. I SÖK-projektet har Region Norrbotten företrätts av representanter från näringslivsenheten, medan Länsstyrelsen i Norrbotten har företrätts av representanter från avdelningen för social hållbarhet. Dessa har ingått i projektets styrgrupp och arbetsgrupp, tillsammans med företrädare från Samforma och enskilda civilsamhällesorganisationer.

¹⁷ <https://www.samforma.se/projekt/>

Nyckelpersoners betydelse

Inom de tre drivande organisationerna har enskilda nyckelpersoner spelat en avgörande roll för processen kring Norrbottens överenskommelse. Inom Samforma har föreningens ordförande spelat en central roll för att få till en överenskommelse, genom enträget påverkansarbete och relationsbygge under ett flertal år. Ordföranden understryker i sin tur betydelsen av enskilda nyckelpersoner hos de offentliga parterna på följande sätt vid ett dialogmöte:

”Från Samformas perspektiv har det varit otroligt centralt att ha ”våra vänner” på Länsstyrelsen och Regionen. Då måste jag ju särskilt peka på dig, X, på regionen, som har förankrat och bollat (...) Och likadant tänker jag att det var viktigt att X från Länsstyrelsen fanns med. För det var ju faktiskt vi tre som skrev den ursprungliga projektansökan för att få till överenskommelse-processen med resurssättning. Om inte det från start hade funnits med personer som ville samma sak från olika organisationsperspektiv så hade processen blivit mycket svårare och längre.”

Detta överensstämmer med tidigare forskning som visar att nyckelpersoner ofta spelat en avgörande roll för att initiera överenskommelser, baserat på deras personliga drivkrafter och kontaktnät (Hallström, 2015; Portin, 2017). Samtidigt har processen kring Norrbottens överenskommelse försvårats av att vissa nyckelpersoner bytts ut under tiden. För Länsstyrelsens del har det framför allt handlat om att corona-pandemin tvingade dem att byta ut vissa av sina nyckelpersoner. För Region Norrbottens del har det istället handlat om att flera nyckelpersoner avslutat sina tjänster vid regionen. Även detta avspeglar tidigare forskning som visar att beroendet av nyckelpersoner gör att överenskommelse-processer är sårbara för personalomsättning (ibid).

Övriga aktörer

Även de övriga aktörer som medverkat i processen kring Norrbottens överenskommelse kan ses som ett uttryck för den del i social innovation som handlar om *hur* något förnyas, till exempel genom nytänkande involvering av målgruppen (Lindberg, 2021). Målgrupperna för processen är:

- **Medlemmar och anställda** i regionala civilsamhällesorganisationer
- **Tjänstepersoner och politiker** i Region Norrbotten
- **Tjänstepersoner** i Länsstyrelsen i Norrbotten

Praktisk involvering

Som beskrevs i förra avsnittet har företrädare för dessa målgrupper ingått i SÖK-projektets arbetsgrupp och styrgrupp. Fler personer från målgrupperna har involverats genom så kallade ”kunskapsdialoger”, där de tagit del av kunskapshöjande inslag om samverkan och deltagit i diskussioner om överenskommelsens mål och innehåll. På grund av corona-pandemin fick dessa lov att genomföras digitalt. Några företrädare från civilsamhället beskriver för- och nackdelar med detta på följande sätt vid ett dialogmöte:

”Jag upplever att just denna typ av samverkansprocesser blir lite handikappade av digitala möten. Man får inte alltid hela bilden klar för sig, utan man har sin lilla del och så träffas man inte och pratar på konferenser, workshops eller liknande. Så lite stelt skulle jag säga att det blir och det är svårt att skapa den här mjuka dialogen.”

”Jag håller med om begränsningarna med det digitala formatet under processen. Samtidigt som jag också vill lyfta fram fördelarna. För jag ser ju att det har skapat möjlighet för en del personer att delta som jag är ganska säker på inte hade deltagit om det varit fysiska träffar, som planerades äga rum i Luleå och möjligen Boden.”

Att det digitala formatet gjort det möjligt för fler att delta i processen kan särskilt ha underlättat för företrädare från civilsamhället, mot bakgrund av tidigare forskning som visar att dessa ofta medverkar ideellt i processer kring överenskommelser, medan offentliga företrädare vanligen deltar på betald arbetstid (Klockmo & Bostedt, 2015; Portin, 2017).

Framöver kommer SÖK-projektets målgrupper även att bjudas in till ett årligt möte för att följa upp Norrbottens överenskommelse och till andra mötesplatser för kunskapshöjning och samverkan. Målgrupperna ingår även i överenskommelsens ledningsgrupp, som ansvarar för att leda och utvärdera implementeringen av överenskommelsen. Dessutom ingår de i överenskommelsens utvecklingsgrupp, som har i uppgift att samordna, utveckla och bereda frågor som rör överenskommelsens implementering. Utöver de organisationer som hittills anslutit sig till överenskommelsen¹⁸ välkomnas fler att göra detsamma. Dessa olika sätt att aktivt involvera målgrupperna har likheter med de framgångsfaktorer som identifierats i tidigare forskning om överenskommelser, som bland annat omfattar förankring, förtroende och transparens (Portin, 2016).

Aktörer som stått utanför

Samtidigt påpekar flera involverade företrädare från civilsamhället och offentliga sektorn att flera regionala nyckelaktörer till stor del stått utanför processen kring Norrbottens överenskommelse. Framför allt nämns Norrbottens Kommuner, Luleå tekniska universitet och näringslivet, som de hoppas kan involveras mer framöver. Detta kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att överenskommelser vanligen omfattar parter från civilsamhället och offentliga sektorn, snarare än akademi och näringsliv (Lindberg & Hill, 2020). Samtidigt har forskningen uppmärksammat betydelsen av "quadruple helix"-konstellationer – med civilsamhälle, offentlig sektor, näringsliv och akademi – för att kunna ta itu med sektorsöverskridande samhällsutmaningar på ett nytänkande sätt (Lindberg, 2021).

Framtagandet av överenskommelsen

Framtagandet av Norrbottens överenskommelse kan också ses som ett uttryck för den del i social innovation som handlar om hur något förnyas (Lindberg, 2021). Det har omfattat flera olika moment som beskrivs nedan.

Kulturplan och kartläggning

Upprinnelsen till överenskommelsen kan spåras tillbaka till arbetet med Norrbottens regionala kulturplan¹⁹. Region Norrbotten, som ledde arbetet med kulturplanen, bad Samformas ordförande att skapa en arbetsgrupp för att tillvarata civilsamhällets perspektiv i processen. Arbetsgruppen formulerade bland annat ett förslag om att öka kunskapen om Norrbottens civilsamhälle genom en kartläggning, som framfördes i 2017 års komplettering till Norrbottens kulturplan för 2014-2016²⁰. Kartläggningen genomfördes samma år under ledning av Samforma, med finansiering från Region Norrbotten.

Baserat på statistik, intervjuer, dialogmöten och tidigare kunskaper visade kartlägningsrapporten²¹ att Norrbottens civilsamhälle är stort och varierat och att det spelar en viktig roll för regionens sociala och ekonomiska utveckling genom sina roller som röstbärare, leverantör och innovatör. Samtidigt finns behov av förbättrade förutsättningar för civilsamhället att verka i Norrbotten, i form av ökade personella och ekonomiska resurser, ökad kunskap om civilsamhället hos offentliga företrädare, samt ökad samverkan med offentliga sektorn. Detta kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att interna och externa faktorer, såsom stöd och resurser, påverkar civilsamhällesorganisationer förmåga att driva på innovativ samhällsutveckling (Lindberg, 2021).

Tanken var att kartlägningsrapporten skulle kunna användas som kunskapsunderlag för fortsatta utvecklings- och samverkansprocesser i regionen. Detta avspeglar tidigare forskning som visar att förtroende och förankring är generella framgångsfaktorer i processen kring överenskommelser (Portin, 2016). En intervjuad företrädare från Region Norrbotten bedömer att rapporten spelat en central roll för att få upp samverkan med civilsamhället på den politiska agendan i regionen:

”När vi hade kartläggningen var det lättare att prata i olika politiska forum kring civilsamhället och hur vi skulle kunna mötas. Så det var en viktig milstolpe (...) Jag kände att det var då vi fick fart i det arbetet och fick in i de politiska styrdokumenterna att systematisera och formalisera samverkan med civilsamhället, med syftet att jobba tillsammans kring samhällsutmaningarna.”

¹⁸ En lista över anslutna organisationer finns på <https://www.samforma.se/anslutna-organisationer-till-overenskommelsen/>

¹⁹ <https://www.norrbotten.se/sv/Kultur/Kulturplan-for-Norrbotten/>

²⁰ https://www.norrbotten.se/publika/ku/stku/Dokument/Komplettering_kulturplan_2017_webb.pdf

²¹ <https://www.samforma.se/wp-content/uploads/2020/09/norrbottens-civilsamhalle-kartlaggning-2017.pdf>

SÖK-projektet

Som ett resultat av kartläggningen fick regiondirektören vid Region Norrbotten i uppdrag från regionstyrelsen att föreslå hur samverkan med civilsamhället ska organiseras. Det ledde fram till initieringen av SÖK-projektet, som beskrevs i tidigare avsnitt. Projektet omfattade följande insatser:

- Kartläggning av regional samverkan mellan civilsamhället och civilsamhället i Norrbotten
- Ett lärande-case om samverkan under corona-pandemin
- Kunskapshöjande föreläsningar och dialoger
- Formulering av en överenskommelse om samverkan
- Framtagande av en handlingsplan för fortsatt samverkan

För att driva projektet anställdes en projektledare från civilsamhället på heltid och en från offentlig sektor på halvtid. Detta motiverades med lärdomarna från framtagandet av andra regionala överenskommelser i Sverige, där en gemensam framgångsfaktor varit att avsätta ekonomiska och personalmässiga resurser inom båda samhällssektorerna. Det avspeglar även tidigare forskning som visar att interna och externa faktorer i form av stöd och resurser påverkar civilsamhällets förmåga att bidra till innovativ samhällsutveckling (Lindberg, 2021).

Det praktiska arbetet i projektet har letts av en arbetsgrupp, där projektledarna ingått tillsammans med andra företrädare från Samforma, Region Norrbotten och Länsstyrelsen i Norrbotten. Den strategiska styrningen av projektet har letts av en styrgrupp, med representanter från dessa tre organisationer samt enskilda civilsamhällesorganisationer.

Kartläggning av samverkan

Projektet inleddes med en kartläggning av regional samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn i Norrbotten. Kartläggningen baserades på enkäter bland civilsamhällesorganisationer i Norrbotten, Region Norrbotten och Länsstyrelsen i Norrbotten, intervjuer med tjänstpersoner och ledning vid Region Norrbotten och Länsstyrelsen i Norrbotten, samt resultaten från den tidigare kartläggningen av Norrbottens civilsamhälle. Kartlägningsrapporten visar att samverkan sker inom många olika verksamhetsområden, exempelvis kultur, hälsa, integration, jämställdhet, arbetsmarknad och landsbygdsutveckling. De vanligaste formerna för samverkan är dialoger/diskussioner, forum, nätverk, arbetsgrupper, projekt, uppdrag och bidrag. Detta kan jämföras med tidigare forskning som visar att samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn i Sverige vanligen sker inom ramen projekt, nätverk, partnerskap, uppdrag, med mera (Gawell m.fl., 2020).

Kartlägningsrapporten visar även att de tillfrågade aktörerna från civilsamhället och offentliga sektorn upplever att det kan vara svårt att få kontakt med varandra och att identifiera rätt organisationer att samtala med. Samverkan sägs också försvåras även av resursbrist, vad gäller både personella som ekonomiska resurser. Detta avspeglar tidigare forskning som visar att interna och externa faktorer i form av stöd och resurser påverkar civilsamhällets förmåga att bidra till innovativ samhällsutveckling (Lindberg, 2021). Samtidigt visar rapporten att det anses finnas en stor potential i att utveckla samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn i Norrbotten inom olika områden, exempelvis Agenda 2030, krissamverkan och innovativa samverkansformer. För att möjliggöra detta efterfrågas dialoger och mötesplatser, kunskapshöjande insatser och arbetssätt som är anpassade till parternas olika förutsättningar. Enligt rapporten ses framtagandet av en regional överenskommelse som en möjlighet till en mer formaliserad samverkan och ökat kunskapsutbyte mellan parterna. Det överensstämmer med tidigare forskning som visar att sådana dokument är ett sätt att fastställa gemensamma visioner, principer och strukturer för samverkan mellan parterna (Lindberg & Hill, 2020).

Kartlägningsrapporten presenterades vid ett digitalt spridningsseminarium den 7 december 2020.

Lärande-case om pandemin

I SÖK-projektet genomfördes även ett så kallat "lärande-case" om civilsamhällets insatser under pandemin. Syftet med detta var att:

- Öka förståelsen av civilsamhällets insatser, behov och utmaningar under pandemin, inklusive samarbeten och samarbetsformer
- Öka förståelsen av hur civilsamhällets förutsättningar påverkats under pandemin
- Skildra erfarenheter av god samverkan med civilsamhället från ett kommunalt perspektiv

Ytterligare ett syfte med lärande-caset var att öka förståelsen av hur samverkan mellan civilsamhället och offentlig sektor påverkas av de nationella överenskommelser som ingåtts för att gemensamt hantera pandemin. Det handlar dels om en överenskommelse²² mellan Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) och Svenska Civilförsvarsförbundet om att samordna Sveriges Frivilliga Resursgrupper (FRG)²³ att bistå med matinköp och andra tjänster till personer i riskgrupper samt informationsspridning i lokalsamhället. Det handlar även om en avsiktsförklaring²⁴ mellan MSB, Sveriges Kommuner och Regioner, samt nationella civilsamhällesorganisationer²⁵ för liknande insatser i kommuner som saknar FRG, vilket är fallet i 11 av 14 kommuner i Norrbotten.

Baserat på intervjuer med företrädare från civilsamhällesorganisationer²⁶ och kommunförvaltningar visade lärande-casets rapport att det varit stor uppslutning av spontanfrivilliga som velat engagera sig i stödinsatser under pandemin. Även organisationer som inte varit formella parter i någon av överenskommelserna har tagit initiativ till att bidra. Detta avspeglar tidigare forskning som visar att akuta kriser och katastrofer återkommande legat till grund för innovativa insatser i civilsamhället (Karlsson, 2021; Lindberg & Hill, 2021; Wijkström m.fl., 2020). Samtidigt konstateras det i lärande-casets rapport att det finns stora rekryteringsbehov i civilsamhället för att de ska kunna bedriva lokala insatser under och utöver pandemin. Rekryteringen försvåras dock av den korta framförhållning som ofta råder vid denna sorts akuta kriser. Från den offentliga sektorns sida efterfrågas avtalsbundna och utbildade frivilliga framför stora mängder spontanfrivilliga, där FRG upplevs som en trygg och kvalitetssäkrad lösning. Samtidigt förlitar sig många kommuner just på spontanfrivilliga eftersom kostnaden för FRGs insatser anses vara för hög.

En fungerande och kontinuerlig kommunikation mellan civilsamhället och offentlig sektor har varit centralt under pandemin, enligt i lärande-casets rapport. Eftersom det ordinarie krisberedskapssystemet visat sig vara dåligt anpassat för detta har nya former behövt utvecklas. Detta avspeglar tidigare forskning som visar att innovativ samverkan mellan samhällssektorer ofta framkallats av akuta kriser och katastrofer (Karlsson, 2021; Lindberg & Hill, 2021; Wijkström m.fl., 2020). Detta har underlättats i de fall där det redan fanns upparbetade kontakter mellan parterna sedan tidigare. Ett exempel som nämns i lärande-casets rapport är att den samverkan som etablerats under flyktingkrisen 2015 underlättat samverkan under corona-pandemin. Det anses även vara viktigt att bygga relationer och strukturer i "normalläget" för att kommunikationen ska kunna fungera bra under kriser. Generellt upplevs kommunikationen ha fungerat bra under pandemin, även om det funnits vissa utmaningar för civilsamhället att utse externa kontaktpersoner och för kommunerna att öppna upp tydliga vägar in till förvaltningarna. En annan utmaning har varit bristande kunskap om hur civilsamhället fungerar bland offentliga företrädare.

Kunskapsdialoger

I SÖK-projektet genomfördes kunskapsdialoger där kunskapshöjning om civilsamhället och samverkan kombinerades med dialog om Norrbottens överenskommelse. Målgrupperna för kunskapsdialogerna var:

- **Offentlig sektor** – företrädare från Region Norrbotten eller Länsstyrelsen i Norrbotten som samverkar eller berörs av samverkan med civilsamhället i sitt uppdrag.
- **Civilsamhälle** – företrädare från organisationer i civilsamhället som är verksamma i stora delar av Norrbotten.
- **Övriga** – andra aktörer som berörs av SÖK-projektet.

²² https://www.msb.se/contentassets/b2eff313cef041fd9cc2b90aa2cf7728/overenskommelse-msb_scf-samordning-frg-corona.pdf

²³ <https://www.civil.se/frg/>

²⁴ <https://www.msb.se/contentassets/b2eff313cef041fd9cc2b90aa2cf7728/avsiktsforklaring-msb-skr-skr-mfl-frivilligstod-till-kommuner-corona.pdf>

²⁵ Dessa är Riksidrottsförbundet, Rädda Barnen, Svenska kyrkan, Svenska Röda Korset, Sveriges Stadsmissioner.

²⁶ Dessa är Svenska Civilförsvarsförbundet på nationell, regional och lokal nivå, Frivillig Resursgrupp i Boden, Kalix och Piteå kommun, Svenska Röda Korset på nationell och regional nivå, Svenska kyrkans nationella kansli, stift och församlingar.

Ursprungligen var planen att genomföra tre kunskapsdialoger i fysiskt format under våren 2020. På grund av corona-pandemin ställdes detta om till två kunskapsdialoger i digitalt format under våren och hösten 2020. Nedan presenteras en överblick av innehållet och upplägget i dessa.

Kunskapsdialog 1

Datum: 18 maj 2020

Tema: Civilsamhället och offentlig sektor i Norrbotten – vad är respektive sektors bidrag i samhället och vilka spelregler finns?

Presentationer:

- Presentation av SÖK-projektet
- Vad är civilsamhället?
- Norrbottens civilsamhälle och innovativa samverkansformer
- Historien om folkbildningen och Region Norrbotten

Panelsamtal:

- Varför behöver vi stärka samverkan mellan civilsamhället och offentlig sektor?
- Coronakris i var och ens huvud – fas 1, fas 2 och vad händer sen?

Workshop:

- Hur kan vi utveckla samverkan mellan sektorerna utifrån civilsamhällets olika roller?

Kunskapsdialog 2

Datum: 9 sep 2020

Tema: Agenda 2030 & Norrbottens Vision "Sveriges mest välkomnande och nytänkande län" – hur uppnår vi samhandling?

Presentationer:

- Agenda 2030 i Norrbotten
- Norrbottens regionala utvecklingsstrategi 2030
- Samformas påverkansarbete
- Hela Sverige Ska Levas samverkan för landsbygdsutveckling
- Nätverket Idéburen sektor Skåne

Workshop:

- Norrbottens Överenskommelse – mål och realisering

Kunskapsdialogerna avspeglar tidigare forskning som visar att aktiv involvering av målgruppen är centralt för att kunna tackla aktuella samhällsutmaningar på nytänkande sätt (Anheier m.fl., 2019; Lindberg, 2021). Genom kunskapsdialogerna har målgrupperna från civilsamhället och offentliga sektorn fått chans att ta del av kunskaper och information under processens gång och även bidra med sina egna erfarenheter för att bättre förstå de utvecklingsbehov som adresseras i processen.

Formulering och signering

Baserat på resultaten från de ovan beskrivna insatserna i SÖK-projektet formulerades utkast till Norrbottens överenskommelse och en tillhörande handlingsplan. Innehållet i dessa beskrivs i ett senare avsnitt. Under hösten 2020 skickades utkastet ut på remiss till berörda parter från civilsamhället och offentliga sektorn. Slutversionen av överenskommelsen och handlingsplanen antogs av Samformas styrelse den 29 januari 2021. Senare samma vår antogs de även av Region Norrbotten och Länsstyrelsen i Norrbotten. En gemensam signering av överenskommelsen ägde rum den 19 maj 2021 vid en digital lanseringskonferens²⁷. Under konferensen presenterades även boken *Dags att bry sig – så kan civilsamhället lyfta Sverige*²⁸. Dessutom introducerades konferensen av företrädare från Samforma och Länsstyrelsen i Norrbotten under rubriken "Tillsammans formar vi Norrbotten" med. Ett panelsamtal genomfördes också med företrädare från fyra civilsamhällesorganisationer²⁹ i Norrbotten under rubriken "Tillsammans blir vi starkare".

²⁷ https://www.samforma.se/se-samforum-och-signeringen-av-overenskommelsen-i-efterhand/?fbclid=IwAR0TYIcuszHrjHVhDe6mn_24VplCXFjGD2UM4_Xmw88nBIPzxwiD3CQfpjw

²⁸ <https://www.ekerlids.com/Dags-att-bry-sig---sa-kan-civilsamhallet-och-den-ideburna-sektorn-lyfta-Sverige-p2655>

²⁹ Dessa är Coompanion Norrbotten, Hela Sverige ska leva, Hyresgästföreningen Norrland, RF-SISU Norrbotten.

Detta avspeglar tidigare forskning som visar att transparens och förankring är generella framgångsfaktorer i processen kring överenskommelser (Portin, 2016). Det avspeglar även forskning som visar att aktiv involvering av målgruppen är centralt för att kunna tackla samhällsutmaningar på nytänkande sätt, där de får chans att bidra med sina erfarenheter i processens olika delar (Anheier m.fl., 2019; Lindberg, 2021).

Tidskrävande process

En övergripande lärdom är att processen kring Norrbottens överenskommelse tagit lång tid och krävt mycket tid och engagemang från de inblandade parterna. För att lägga grunden för överenskommelsen krävdes inledningsvis en rätt lång förprocess med kulturplanen och kartläggningen av Norrbottens civilsamhälle. Först därefter kunde SÖK-projektet initieras, med kartläggningen av samverkan, kunskapsseminarier, samt utformning och antagande av överenskommelsen. Sammantaget har dessa olika steg tagit cirka fem år. En intervjuad företrädare från Region Norrbotten kommenterar detta på följande sätt:

”Första gången jag hörde att en sådan här process för att åstadkomma en överenskommelse kan ta två år, så sa jag bara: Va, varför det? Är det inte bara att komma överens om de där principerna och så skriver man på och så tar man avstamp från det? Nu förstår jag ju hela den här förankringsprocessen, hur viktig den är. Att inte hoppa över den.”

Även företrädare från civilsamhället anser att den långa tidshorizonten varit nödvändig för att kunna förankra processen hos parterna. Detta kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att förankring och förtroende är framgångsfaktorer i processen kring överenskommelser (Portin, 2016). Samtidigt framhåller företrädare från Länsstyrelsen i Norrbotten att det funnits vissa svårigheter med att bredda den interna förankringen av processen. Det beskrevs på följande sätt vid ett dialogmöte:

”Processen har varit ganska begränsad till en del av Länsstyrelsen. Det har varit en av våra utmaningar hela tiden, att få det till en angelägenhet för alla. För vi har en så himla bred och spretig struktur och vi har så många olika sakområden.”

Även detta kan förstås utifrån tidigare forskning som visar att initieringen av överenskommelser kan försvåras av att de offentliga aktörerna inte alltid kan agera som en enad part, på grund av interna stuprör (Johansson, 2011; Portin, 2017). Själva processen kring Norrbottens överenskommelse uppfattas dock ha haft ett värde i sig eftersom den bidragit till att stärka relationerna, tilliten och förståelsen mellan parterna. En företrädare från Samforma uttrycker det på följande sätt vid ett dialogmöte:

”Att bygga tillit handlar om att bygga relationer och förståelse på något sätt för varandra. Den förståelsen började vi bygga redan under dialogerna kopplade till kulturplanen och kartläggningen av Norrbottens civilsamhälle.”

Detta avspeglar tidigare forskning som visar att processen kring överenskommelser ofta bidrar till ökad förståelse mellan parterna, trots deras skilda förutsättningar och förväntningar (Klockmo & Bostedt, 2015; Portin, 2017).

Innehållet i överenskommelsen

Innehållet i Norrbottens överenskommelse kan ses som ett uttryck för den del i social innovation som handlar om *vad* som förnyas, det vill säga vilken form som det nya tar sig (Lindberg, 2021).

Norrbottens överenskommelse är elva sidor lång och omfattar bland annat dessa rubriker:

- Varför en överenskommelse?
- Samverkan som bidrar till regional utveckling
- Överenskommelsen – en formaliserad samverkan
- Vision, syfte, mål
- Överenskommelsens sju principer
- Anslutning till överenskommelsen
- Stödstruktur för överenskommelsen

Syfte och mål

Syftet med Norrbottens överenskommelse anges vara att skapa en mer formaliserad samverkan mellan Region Norrbotten, Länsstyrelsen Norrbotten och civilsamhället på regional nivå i Norrbotten. Utifrån devisen "Tillsammans för ett livskraftigt Norrbotten" anger överenskommelsen att parterna med enade krafter ska bidra till regionens fortsatta utveckling genom nya och hållbara lösningar, utifrån sina olika roller, kunskaper och erfarenheter. Enligt överenskommelsen ska denna samverkan bygga på en jämbördig dialog mellan parterna, med ett förtroende för och kunskap om varandras uppdrag. Ett särskilt mål är att stärka civilsamhället som sektor och de unika roller som dess organisationer anses ha i samhället. Detta kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att överenskommelser vanligen omfattar gemensamma visioner, principer och strukturer för samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn kring aktuella samhällsutmaningar (Lindberg & Hill, 2020).

Principer för samverkan

Norrbottens överenskommelse omfattar följande sju principer för samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn:

- **Självständighet och oberoende** – som innebär att civilsamhällets självständiga roll som röstbärare och opinionsbildare ska säkerställas vid samverkan.
- **Kvalitet** – som innebär att offentliga aktörer ska beakta civilsamhällets särskilda kvalitet och att civilsamhället ska beakta offentliga kvalitetskrav vid samverkan.
- **Långsiktighet** – som innebär att goda förutsättningar för långsiktig och hållbar planering i civilsamhället ska säkerställas vid samverkan.
- **Dialog** – som innebär att dialoger mellan parterna ska vara jämbördiga, strukturerade och återkommande, samt synliggöra och tillvarata det värde som respektive part bidrar med.
- **Öppenhet och insyn** – som innebär att parterna ska verka för öppen och tillgänglig information om sina verksamheter för att skapa insyn, tillit och förtroende för varandra.
- **Mångfald** – som innebär att olikheter ska ses som en tillgång och att en bred representation från olika civilsamhällesorganisationer ska säkerställas vid samverkan.³⁰
- **Innovation** – som innebär att parterna ska verka för att hitta nya lösningar på samhällsutmaningar och erkänna och stärka civilsamhällets roll som innovatör.

De första fem principerna i Norrbottens överenskommelse är desamma som de som brukar anges i överenskommelser på regional, lokal och nationell nivå i Sverige (se Lindberg & Hill, 2020). En extra princip – innovation – har däremot lagts till i Norrbottens överenskommelse. Det baserades bland annat på resultaten från den inledande kartläggningen som visade att Norrbottens civilsamhälle spelar en viktig roll för regionens sociala och ekonomiska utveckling genom sina roller som röstbärare, leverantör och innovatör. Denna flexibilitet kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att principerna kan anpassas till de specifika behov som finns det sammanhang där en överenskommelse ingås och implementeras (Portin, 2016).

Kriser som en röd tråd

Samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn i samband med samhällsstörningar och akuta kriser löper som en röd tråd genom Norrbottens överenskommelse. Det kan vara en följd av att corona-pandemin pågick för fullt under framtagandet av överenskommelsen. Detta kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att akuta kriser och katastrofer ofta ligger till grund för innovativ samverkan mellan samhällssektorer, med corona-pandemin, flyktingkrisen och tsunamikatastrofen som exempel (Karlsson, 2021; Lindberg & Hill, 2021; Wijkström m.fl., 2020).

³⁰ Samtidigt betonas att principen om mångfald ska bygga på demokratiska värden och endast inkludera de organisationer som omfattar grundläggande värderingar om respekten för alla människors lika värde.

I Norrbottens överenskommelse anges bland annat att det är viktigt att skapa goda förutsättningar för samverkan både i det vardagliga livet och vid snabba samhällsförändringar, samhällsstörningar och kriser. Det framhålls att civilsamhället är en viktig del av samhällets krisberedskap under en samhällsstörning. I anslutning till de angivna principerna anges bland annat att:

- **Principen om dialog** är central för att gemensamt identifiera och prioritera behov, lösningar och insatser vid en samhällsstörning eller kris.
- **Principen om innovation** synliggör möjligheter utanför befintliga strukturer och att pröva nya verktyg och sätt att samarbeta vid en samhällsstörning eller kris.
- **Principen om mångfald** gör det möjligt att identifiera och möta fler behov och utmaningar bland medborgarna och genomföra bredare insatser vid en samhällsstörning eller kris.
- **Principen om kvalitet** kan bidra till att säkerställa att rätt åtgärder och insatser genomförs till de områden och målgrupper som berörs av en samhällsstörning eller kris.
- **Principen om långsiktighet** är en förutsättning för att civilsamhällesorganisationer ska kunna agera fullt ut vid en samhällsstörning eller kris.

Detta kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att civilsamhällesorganisationer har en lång tradition av innovativa insatser för att möta både akuta kriser och ihållande samhällsutmaningar, samtidigt som deras innovativitet kan påverkas av interna och externa faktorer i form av stöd och resurser (Lindberg, 2021).

Implementeringen av överenskommelsen

Implementeringen av Norrbottens överenskommelse kan ses som ett uttryck för den del i social innovation som handlar om *var* något förnyas, det vill säga om det är nytt för ett visst verksamhetsområde, en viss målgrupp eller en viss plats (Lindberg, 2021).

Stödstruktur

För att implementera Norrbottens överenskommelse har det skapats en stödstruktur som består av tre delar:

- **Ledningsgrupp** – som har det övergripande ansvaret för att leda och utvärdera arbetet med överenskommelsens implementering. Den består av företrädare från Samforma, Region Norrbotten och Länsstyrelsen i Norrbotten, med en jämnt fördelad sammansättning mellan civilsamhället och offentliga sektorn.³¹
- **Utvecklingsgrupp** – som har i uppdrag att skapa bred delaktighet och bidra till genomförandet av överenskommelsen i samverkan med ledningsgruppen. Den består av företrädare från Norrbottens civilsamhälle, Region Norrbotten, Länsstyrelsen i Norrbotten och Luleå tekniska universitet.³²
- **Mötesplatser** – för parterna från civilsamhället och offentliga sektorn, inklusive ett årligt möte för att följa upp överenskommelsen, besluta om kommande inriktning samt verka för ökad och förbättrad samverkan. Därutöver genomförs andra löpande arrangemang där parterna kan mötas, kunskapshöjas och stärka samverkan mellan varandra.³³

Detta avspeglar tidigare forskning som visar att skapandet av en formell stödstruktur kan vara ett sätt att säkerställa att en överenskommelse får konkret betydelse för parternas praktiska samverkan, med NOD som en förebild på nationell nivå (Lindberg & Hill, 2020). Genom att fastställa hur alla berörda parter ska involveras i implementeringen av Norrbottens överenskommelse avspeglar stödstrukturen också forskning som visar att transparens, förankring och konsolidering är generella framgångsfaktorer i sådana processer (Portin, 2016). Det avspeglar även forskning som visar att aktiv involvering av målgruppen är centralt för att kunna tackla samhällsutmaningar på nytänkande sätt, där deras erfarenheter tillvaratas i processens olika delar (Anheier m.fl., 2019; Lindberg, 2021).

³¹ <https://www.samforma.se/ledningsgrupp/>

³² <https://www.samforma.se/utvecklingsgrupp/>

³³ <https://www.samforma.se/motesplatser/>

Handlingsplan

För att implementera Norrbottens överenskommelse har det även tagits fram en handlingsplan för perioden 2021-2023, som omfattar följande delar:

- **Överenskommelseprocessen** – där det anges hur ledningsgruppen ska formeras och arbeta.
- **Dialog och mötesplatser** – där det anges att dialog- och mötestillfällen ska skapas för parterna.
- **Ökad kunskap** – där det anges att kunskapshöjande tillfällen ska erbjudas med fokus på överenskommelsen, parternas olika roller, former för partnerskap, med mera.
- **Information och kommunikation** – där det anges att informationsspridning och kommunikation ska ske om överenskommelsen, parternas verksamheter, med mera.
- **Intern förankring** – där det anges att parterna ska informera om och implementera överenskommelsen i sina egna verksamheter.
- **Samverkansstruktur och arbetssätt** – där det anges att parterna ska se över sina former för samverkan och vidareutveckla dessa vid behov.
- **Främja utveckling** – där det anges att utvecklingsmöjligheter för samverkan ska utforskas, bland annat inom olika teman såsom kriser, demokrati och Agenda 2030.

Handlingsplanens innehåll avspeglar tidigare forskning som visar att överenskommelser kan fylla olika funktioner i samspelet mellan civilsamhället och offentliga sektorn.³⁴ Till exempel avspeglar handlingsplanens insatser för information och kunskapshöjning den symboliska och diskursiva funktion som överenskommelser kan ha. Handlingsplanens anvisningar för ledningsgruppens arbete avspeglar i sin tur överenskommelsers funktion som styrdokument. De dialoger och mötesplatser som föreskrivs i handlingsplanen avspeglar vidare överenskommelsers funktion som diskussionsforum. De utvecklingsmöjligheter som urskiljs inom olika utpekade teman i handlingsplanen avspeglar dessutom överenskommelsers funktion som forum för konkret samarbete. En intervjuad företrädare från Region Norrbotten tycker dock att handlingsplanen hade kunnat vara ännu mer konkret:

”Jag hade önskat att handlingsplanen skulle vara lite vassare – att den tydligare skulle pekat ut att nu behöver vi göra det här och det här. Det är något jag har spelat in under arbetets gång, att jag önskar att den ska bli lite mer konkret. Så jag tyckte att den blev lite väl allmänt hållen för att vara en handlingsplan.”

Förhoppningar och farhågor

Företrädare från civilsamhället och offentliga sektorn uttrycker både förhoppningar och farhågor kring implementeringen av Norrbottens överenskommelse. En förhoppning är att förankringen av överenskommelsens funktion och innehåll ska fortsätta inom alla berörda parter, eftersom det fortfarande finns många som inte är insatta. En företrädare från Samforma beskriver det på följande sätt vid ett dialogmöte:

”Jag tror att man behöver fortsätta nöta på så att polletten trillar ner succesivt hos olika personer och aktörer – att fortsätta jobba med det. Det går nog inte att jobba för mycket med den pedagogiska bilden av vad överenskommelsen är till för.”

En annan förhoppning är att parterna ska avsätta tillräckligt med resurser, i form av personal, tid och pengar, för att kunna driva på implementeringen vid sidan av sina övriga verksamheter. Inom Samforma finns en farhåga att deras knappa resurser ska begränsa deras möjligheter till detta, dels vad gäller att kommunicera och förankra överenskommelsen bland fler organisationer i Norrbottens civilsamhälle, dels vad gäller möjligheten att stötta och samordna stödstrukturen. De har dock ansökt om medel för att kunna göra detta.

Företrädare från Region Norrbotten uttrycker i sin tur en farhåga för att deras pågående omorganisering och personalomsättning ska försvåra deras medverkan i implementeringen av överenskommelsen. En intervjuad företrädare därifrån beskriver det på följande sätt:

³⁴ Se till exempel Einarsson m.fl., 2019; Hemström, 2018; Johansson m.fl., 2011; Lindberg & Hill, 2020; Linde, 2014; Nordfeldt, 2012; Reuter, 2012; Reuter m.fl., 2012; Scaramuzzino, 2014.

”I vår organisation (Region Norrbotten) blir det egentligen inte någon kvar någon som varit mer djupt involverad i processen sedan tidigare. Det finns personer som brinner för och är intresserade av de här frågorna, men det är inte givet. Så jag tror att det är viktigt att vi som fortfarande finns kvar ser till att försöka bädda för att hitta lösningar redan nu för representation i stödstrukturens utvecklingsgrupp och ledningsgrupp.”

Inom Länsstyrelsen finns en motsvarande farhåga att det kan bli svårt att hitta tid och tillfällen för att fortsätta förankra överenskommelsen i det vardagliga arbetet. Samtidigt har de redan identifierat några naturliga ingångar till olika delar av organisationen att jobba vidare med, till exempel arbetet med Demokratin 100 år³⁵ och att se över civilsamhällets representation i befintliga samverkansforum.

Dessa förhoppningar och farhågor kring parternas resurssättning av överenskommelsens implementering kan förstås i ljuset av tidigare forskning som visar att fortlevnaden av nya lösningar på samhällsutmaningar inom samhällets etablerade strukturer är beroende av att de berörda aktörernas olika ansvarsområden och resurser kombineras (Gawell m.fl., 2020). Ett sätt att säkerställa implementeringen av Norrbottens överenskommelse trots osäkerheten kring parternas resurssättning har varit att rigga stödstrukturen på ett sätt som tydliggör varje parts ansvar och representation. Ett annat sätt har varit att inkludera skrivningar i regionala styrdokument – till exempel den regionala utvecklingsstrategin – om civilsamhällets och samverkans betydelse för Norrbotten, vilket innebär att det behöver beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet.

---

³⁵ <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokratin100/>

Avslutande reflektioner

Denna rapport visar att Norrbottens regionala överenskommelse kan ses som en ny länk i den kedja av överenskommelser som ingåtts på olika nivåer i Sverige under drygt ett decennium. Utifrån devisen "Tillsammans för ett livskraftigt Norrbotten" kan överenskommelsen göra det lättare att gemensamt ta itu med de samhällsutmaningar som Norrbotten står inför i form av kompetensförsörjning, attraktiva livsmiljöer, service i glesbygd, psykisk ohälsa, segregation, ojämställdhet, med mera. Under framtagandet av överenskommelsen har inte minst corona-pandemin synliggjort behovet av strukturerad dialog och samverkan mellan civilsamhället och offentliga sektorn för att kunna säkerställa information, hälsa och trygghet för alla invånare i regionen. En lärdom från pandemin är att relationer och strukturer bör byggas upp i normalläget, så att kommunikation och samordnade insatser snabbt kan komma igång vid akuta situationer. Det kan underlättas av att gemensam krishantering löper som en röd tråd genom överenskommelsens olika delar, parallellt med mer långsiktiga samhällsutmaningar.

Rapporten framkallar frågor om vilken funktion som Norrbottens överenskommelse kommer att kunna fylla framöver. Själva undertecknandet av överenskommelse innebär att den redan nu fyller en symbolisk och diskursiv funktion, i och med att de undertecknade parterna därmed intygat vikten av att tillvarata civilsamhället som röstbärare, leverantör och innovatör i regionens fortsatta utveckling. Överenskommelsens innehåll av visioner, principer och strukturer för samverkan innebär att den även har potential att fungera som ett styrdokument för att säkerställa ett välfungerande samspel mellan regionens civilsamhälle och offentliga sektor, förutsatt att den tas i bruk av de undertecknade parterna. Den stödstruktur med ledningsgrupp, utvecklingsgrupp och mötesplatser som inrättats för att implementera Norrbottens överenskommelse kan i sin tur fungera som diskussionsforum för en löpande dialog om spelreglerna för parternas samspel. De har dessutom potential att aktivt driva på utvecklingen av förbättrade samverkansmöjligheter och därmed bana väg för att överenskommelsen även kan fungera som ett forum för konkreta samarbeten kring specifika samhällsutmaningar i regionen. Särskilt om de tar fasta på den del i handlingsplanen som handlar om att "främja utveckling", där det anges att möjligheter för samverkan ska utforskas inom olika teman såsom kriser, demokrati och Agenda 2030.

Rapporten visar att den konkreta nyttan av Norrbottens överenskommelse kan påverkas av parternas förmåga att tillvarata de framgångsfaktorer som identifierats i tidigare forskning. Den framgångsfaktor som handlar om relevans är till exempel beroende av att de samhällsutmaningar som adresseras i den fortsatta processen anpassas till aktuella behov inom både civilsamhället och offentliga sektorn. Den framgångsfaktor som handlar om förankring är i sin tur beroende av att en bredd av intressenter fortsätter att involveras på ett aktivt och kontinuerligt sätt i implementeringen av överenskommelsen. Den framgångsfaktor som handlar om förtroende är beroende av fortsatt kunskapsutbyte mellan parterna om deras olika roller, kunskaper och erfarenheter. Den framgångsfaktor som handlar om transparens är beroende av att parterna tar sitt ansvar för att sprida aktuell information om den fortsatta processen, både internt och externt. Den framgångsfaktor som handlar om konsolidering är beroende av att överenskommelsen tillvaratas som en ledstång i parternas dagliga verksamheter, samt att fler samhällsaktörer från civilsamhälle, näringsliv och offentlig sektor involveras i den fortsatta processen.

Referenslista

- Aagaard Nielsen, K. & Svensson, L. (red.) (2006). Action research and participatory research. Maastricht: Shaker Publishing.
- Anheier, H. K., Krlev, G., Mildenerger, G. (red.) (2019). Social innovation – comparative perspectives. New York: Routledge. Finns på <https://www.taylorfrancis.com/books/oa-edit/10.4324/9781315158020/social-innovation-helmut-anheier-gorgi-krlev-georg-mildenerger>
- Andersson, J. (2015). Överenskommelser som verktyg för att möta samhällsliga utmaningar: fem exempel i Europa. Tredje tematiska studien. Stockholm: Överenskommelsen.
- Einarsson, T., Lundstedt, A., Neubeck, T., Wijkström, F. (2019). En studie av betydelsen av den nationella överenskommelsen för civilsamhällets organisationer på det lokala planet. Stockholm: Stockholm Centre for Civil Society Studies.
- Gavelin, K. (2011). Samverkan och påverkan – en studie av överenskommelser mellan två kommuner och idéburna organisationer. Stockholm: Överenskommelsen.
- Gawell, M., Lindberg, M., Neubeck, T. (2020). Innovationslabb för social inkludering – erfarenheter från Vinnova-finansierade projekt. Stockholm: Idealistas. Finns på <http://www.ideellarena.se/wp-content/uploads/2020/01/innovationslabb-foxxr-social-inkludering.pdf>
- Hallström, V. (2015). Samhälls-entreprenörskap i teori och praktik: Exemplet Överenskommelsen mellan ideell sektor och en svensk kommun. Licentiatuppsats. Linköpings universitet.
- Hemström, K. (2018). Samverkan med civilsamhället: En kartläggning av hur Sveriges kommuner, landsting och regioner samverkar med civilsamhällets organisationer. Stockholm: Överenskommelsen.
- Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A., Zirngiebl, M. (red.) (2018). Atlas of Social Innovation – New Practices for a Better Future. Dortmund: TU Dortmund University. Finns på <https://www.socialinnovationatlas.net/articles/>
- Håkansson, P. & Nilsson Mohammadi, R. (2018). Folkhögskolornas verksamhet för nyanlända. Malmö: Malmö universitet.
- Johansson, M. (2011). I dialogens namn: idén om en överenskommelse mellan regeringen och ideella organisationer. Doktorsavhandling. Växjö: Linnaeus University Press.
- Johansson, H. & Johansson, M. (2012). From a "Liberal" to a "Social democratic" welfare state: the translation of the English Compact into a Swedish context. Nonprofit Policy Forum, 3(2).
- Johansson, H., Kassman, A., Scaramuzzino, R. (2011). Staten och det civila samhällets organisationer i ett föränderligt välfärdssamhälle: perspektiv på en överenskommelse. Andra tematiska studien. Stockholm: Överenskommelsen.
- Jönsson, A., & Scaramuzzino, R. (2016). Samverkan mellan stat, region och civilsamhälle för nyanländas etablering: En utvärdering av projektet NAD i Skåne. Lund: Lunds universitet.
- Karlsson, M. (2021). Covid-19 och det civila samhället – en berättelse om människors initiativ. Socialmedicinsk tidskrift, 98(1), 9–14. Finns på <https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/issue/view/163>
- Klockmo, C., & Bostedt, G. (2015). Med målet att skapa samverkan mellan idéburen och offentlig sektor: det första steget. Härnösand: FoU Västernorrland.
- Lindberg, M. (2021). Social innovation i civilsamhällets organisationer – kunskapsöversikt och policy-rekommendationer. Örebro: Entreprenörskapsforum. Finns på <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1558759/FULLTEXT01.pdf>

- Lindberg, M. & Hill, N. (2021). Innovativ corona-samverkan i Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället. *Socialmedicinsk tidskrift*, 98(1): 27-37.
Finns på <https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/2255/2273>
- Lindberg, M. & Hill, N. (2020). Årsrapport i NODs följeforskning 2020. Luleå: Luleå tekniska universitet.
Finns på <https://www.nodsverige.se/wp-content/uploads/2021/01/arsrapport-nods-foljeforskning-2020.pdf>
- Lindberg, M. & Nahnfeldt, C. (2017). *Idéburen innovation – nyskapande lösningar på organisatoriska och samhällsliga behov*. Stockholm: Idealistas.
- Linde, S. (2014). Dialog eller styrning? Om relationen mellan staten och de idéburna organisationerna, med särskilt fokus på Överenskommelsen och Svenska kyrkan. I A. Bäckström (red.), *Välfärdsinsatser på religiös grund: Förväntningar och problem*. Skellefteå: Artos & Norma.
- Lundström, T. (1996). The state and voluntary social work in Sweden. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 7(2): 123-146.
- Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A. & Hamdouch, A. (red.) (2013). *The international handbook on social innovation – collective action, social learning and transdisciplinary research*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Mulgan, G. & Pulford, L. (2010). *Study on Social Innovation*. London: The Young Foundation.
Finns på <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/Study-on-Social-Innovation-for-the-Bureau-of-European-Policy-Advisors-March-2010.pdf>
- Nachemson-Ekwall, S. (2021). *Dags att bry sig – så kan civilsamhället och den idéburna sektorn lyfta Sverige*. Stockholm: Ekerlids Förlag.
- Nordfeldt, M. (2012). *Förväntningar och spridning: en sammanfattande studie av den nationella Överenskommelsens tre första år*. Stockholm: Överenskommelsen.
- Portin, C. (2017). *Långsiktig samverkan i praktiken: erfarenheter från överenskommelser. Sjätte tematiska studien*. Stockholm: Överenskommelsen.
- Portin, C. (2016). *Verktyg för samverkan: framgångsfaktorer och utvecklingspotential i överenskommelser. Femte tematiska studien*. Stockholm: Överenskommelsen.
- Proposition 2009/10:55. *En politik för det civila samhället*. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.
- Rehfeld, D. Schartinger, D. Weber, M. & Rhomberg, W. (2018). Ready for Take-off? Processes of Social Innovation. I Howaldt, J., Kaletka, C., Schröder, A. & Zirngiebl, M. (red.). *Atlas of Social Innovation – New Practices for a Better Future*. Dortmund: TU Dortmund University, sid 82–84.
- Reuter, M. (2012). *Överenskommelsen som spegel och arena*. I F. Wijkström (red.), *Civilsamhället i samhällskontraktet: en antologi om vad som står på spel*. Stockholm: European Civil Society Press.
- Reuter, M., Wijkström, F., von Essen, J. (2012). Policy Tools or Mirrors of Politics: Government-Voluntary Sector Compacts in the Post-Welfare State Age. *Nonprofit Policy Forum*, 3(2).
- Scaramuzzino, R. (2014). *Överenskommelsen inom integrationsområdet och somalisk familjeåterförening: Mottagande, etablering och integration i fyra svenska kommuner*. Lund: Lunds universitet.
- von Essen, J. (red.) (2019). *Det svenska civilsamhället – en introduktion*. Stockholm: Idealistas.
- Wijkström, F., Henrekson, E., Sjöstrand, E., Linde, S. & Reuter, M. (2020). The Church of Sweden and the quest to bounce back better. I Carlsson-Wall, M. & Lindqvist, G. (red.). *Sweden Through the Crisis*. Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm.
Finns på <https://www.hhs.se/contentassets/2d332ead1d3b42b8928cd8631eb064b7/a45.pdf>

